

Remissvar:

Remiss av delredovisning av regeringsuppdraget att främja ansvarsfull internationalisering vid utbildnings-, forsknings- och innovationssamarbeten

Darienummer: U2024/01012

SFS har erbjudits att lämna sina synpunkter på remiss av *delredovisning av regeringsuppdraget att främja ansvarsfull internationalisering vid utbildnings-, forsknings- och innovationssamarbeten*. SFS är en sammanslutning av studentkårer vid Sveriges universitet och högskolor. SFS har ett femtiotal medlemskårer vilka tillsammans representerar ungefär 390 000 studenter och doktorander.

Inledning

Denna remiss utgör den första delen av två i återrapporteringen från UHR, Vinnova och Vetenskapsrådets arbete. Uppdraget rör förslaget att ta fram vägledande nationella riktlinjer för en ansvarsfull internationalisering.

Rapporten betonar vikten av en omfattande internationalisering för utbildning, innovation och forskning. Studenter och doktorander berörs av samtliga av dessa aspekter, om än på olika sätt. Internationalisering är också av särskild betydelse för studenter i bemärkelsen av möjligheter till mobilitet och utbyten.

Uppdraget från regeringen innebär att lägga fram förslag på hur en ansvarsfull internationalisering på lärosätena kan stärkas. SFS ställer sig positiva till utgångspunkten i förslaget om att i första hand erbjuda stödstrukturer för lärosäten och myndigheter i fråga om ansvarsfull internationalisering, snarare än ytterligare politisk styrning.¹ Särskilt positiva är formuleringar kring att främja omdömesgillt ansvarstagande istället för strikt regelefterlevnad.²

Internationalisering påverkar studenter på flera sätt. Å ena sidan kan strikta säkerhetsåtgärder begränsa studenters tillgång till internationella samarbeten eller forskningsprojekt. Å andra sidan syftar förslagen till att skydda studenter från potentiella risker, såsom inblandning i oetiska praktiker eller exploatering. Det är även viktigt att betona att balansgången mellan öppenhet och säkerhet kan påverka den övergripande akademiska miljön, vilket genom tillgång till internationella möjligheter och inkludering i utbildningen

¹ UHR, Ansvarsfull internationalisering - Delrapportering av ett regeringsuppdrag, 2024:1, s. 11.

² UHR, Ansvarsfull internationalisering - Delrapportering av ett regeringsuppdrag, 2024:1, s. 28.

påverkar studenter. Samtidigt måste studenter kunna lita på att lärosätena tar ansvar för att deras externa samarbetsaktörer uppfyller grundläggande krav på säkerhet, etik, mänskliga rättigheter och god forskningssed.

SFS övergripande inställning till delredovisningens förslag

SFS ställer sig generellt negativa till de förslag som presenterats i delredovisningen. Vår kritik grundar sig främst på förslagets otydlighet och de potentiella konsekvenserna för akademins självständighet och effektivitet. Vi ser en risk att förslagen kan leda till osäkerhet kring styrning och ansvarsfördelning, vilket kan försvaga lärosätenas möjlighet att själva utforma och implementera nödvändiga riktlinjer och strategier för ansvarsfull internationalisering. Dessutom betonar vi att flera av förslagen är för vaga för att kunna bedömas fullt ut, och att de kan resultera i onödigt omfattande byråkratiska processer som inte står i proportion till de problem som ska lösas. Vi förespråkar istället lösningar som ger lärosätena större frihet och ansvar att själva hantera frågor inom ansvarsfull internationalisering, anpassade efter deras specifika behov och kontext.

Förslagen i delredovisningen

Policy för ansvarsfull internationalisering

SFS avstyrker förslaget om att regering eller riksdag ska utveckla en övergripande strategisk inriktning i form av en policy med hänvisning till sin otydliga juridiska ställning. Vad en policy innebär är oklart och därför svår att ta ställning till i detalj. Regering och riksdag kan styra statliga myndigheter med hjälp av författning, regleringsbrev och budget. Det förekommer även andra styrformer såsom avsiktsförklaringar eller strategier, men dessa har ingen direkt verkan utan måste konkretiseras i någon form. Det förekommer däremot inte att regering eller riksdag beslutar om policier. Rapporten går heller inte in på vad som särskiljer en policy. Otydligheten i sig får ses som en nackdel, eftersom dess befogenheter och ställning som styrmedel därmed är oförutsägbar. Det går därmed inte att ta ställning till om modellen är ändamålsenlig. Men om det inte går att peka på några särskilda fördelar med en policy så förefaller modellen onödigt krånglig och byråkratiskt betungande. Därtill är det också otydligt om regeringen eller riksdagen ska ta fram denna policy, vilket gör det osäkert om policyn ska resultera i en förordning eller lag.

SFS föreslår att regeringen istället ger lärosätena i uppdrag att ta fram riktlinjer. Eventuella detaljer kan skrivas in i uppdraget. Det är däremot inte ändamålsenligt att införa ett politiskt beslutat styrdokument som överbyggnad.

Vägledande nationella riktlinjer för ansvarsfull internationalisering

SFS avstyrker förslaget med hänvisning till att förslaget innebär att riktlinjer tas fram av myndigheter snarare än lärosätena själva. Ambitionen med riktlinjerna är att bidra till en kultur av ansvarstagande på lärosätena, vilket görs bäst av riktlinjer som tas fram av

lärosätena själva.³ SFS instämmer delredovisningens bedömning att vissa frågor vad gäller internationella samarbeten, exempelvis vad gäller vissa länder eller dual-use för en viss teknologi, kan vara svårbedömda för enskilda forskare. Därför är det bra att lärosätena samordnar sitt arbete. SFS är positiva till att lärosätena ges i uppdrag att själva utforma en sådan stödfunktion, givet frånvaron av en potentiellt styrande nationell policy som tas fram av riksdag eller regering (se skrivelse om policy ovan).⁴

Riktlinjer för forskningsfinansiärer och andra aktörer

SFS avstyrker förslaget att forskningsfinansiärer i högre grad ska ta hänsyn till nationella intressen. SFS anser att det räcker med vägledande riktlinjer som lärosätena själva tar fram på området, och att forskningsfinansiärer inte ska behöva granska enskilda forskare och forskningsprojekt tvåfaldigt.

SFS anser att det är viktigt att värna principen om att finansieringsbeslut fattas utifrån vetenskapliga meriter och forskningskvalitet. Om forskningsfinansiärer ska integrera ansvarsfull internationalisering i sina bedömningar och beslut kan det få konsekvenser för vilka projekt som får finansiering, särskilt om säkerhets- och riskbedömningar får en överordnad roll. SFS ser en risk att detta kan leda till att vissa forskningsområden eller internationella samarbeten missgynnas.

Förslagets implikationer

I vårt remissvar vill vi särskilt uppmärksamma två aspekter av förslagen i delredovisningen av uppdraget om ansvarsfull internationalisering.

Målkonflikter och akademisk frihet

Hur avväganden ska göras i potentiella målkonflikter mellan regering och lärosäten är idag otydliga. Delvis ligger det i sakens natur, att en specifik situation gör dessa avvägningar delvis otydliga. Utredningen påverkar att denna otydlighet innebär att det finns stora behov av att diskutera hur en sådan situation bör hanteras.⁵ I delredovisningen framgår vidare att riktlinjerna kan leda till att lärosäten tvingas prioritera säkerhetsaspekter över akademisk frihet, särskilt då regeringen är av annan åsikt än lärosätena.

SFS anser att det fortsatt bör vara lärosätenas eget ansvar att självständigt göra dessa avvägningar. Vi ser med oro på förslagen, då det riskerar att underminera universitet och högskolors institutionella frihet från statlig inblandning, vilket är en grundbult för all högre utbildning och forskning. Lärosäten har den bästa kännedomen om den egna verksamheten och själva bör kunna värdera vetenskapliga nyttan såväl som säkerhetsrisker

För att tillhandahålla ytterligare skydd för den akademiska friheten införs i grundlagen. Något som inte bara SFS utan även Sveriges högskolor och universitetsförbund, SUHF,

³ UHR, Ansvarsfull internationalisering - Delrapportering av ett regeringsuppdrag, 2024:1, s. 30.

⁴ Vilket vi även nämnt i tidigare remissvar, se SFS:s remissvar, dnr P2-25/2324, på regeringens remiss av Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor U2024/00153 <https://www.regeringen.se/contentassets/8f06e7c36b614bde89d133c2887159d1/sveriges-forenade-studentkarer.pdf>

⁵ UHR, Ansvarsfull internationalisering - Delrapportering av ett regeringsuppdrag, 2024:1, s. 19

Sveriges universitetslärarförbund, SULF och Sveriges Unga Akademi, SUA, gemensamt ser som nödvändigt för att garantera den institutionella autonomi.⁶

Utökade uppdrag måste följas av utökade resurser

I avsnittet om de administrativa konsekvenserna av förslagen varnas för att de föreslagna riktlinjerna kan medföra en omfattande administrativ börda. Implementeringen av riktlinjerna kan kräva betydande resurser för att säkerställa efterlevnad, vilket kan leda till att tid och resurser prioriteras bort från undervisning och forskning. SFS har tidigare uttryckt oro över att ökad administration i kombination med fortsatta nedskärningar av lärosätenas statliga anslag riskerar att försämra både effektivitet och kvalitet inom högre utbildning. Vi anser att en sådan utveckling skulle motverka målet att upprätthålla en effektiv och kvalitativ akademi. Därför anser SFS att regeringen bör följa av Australiens exempel, där regeringen tillhandahåller ytterligare ekonomiska resurser till lärosätena för att de ska kunna leva upp till riktlinjer om ansvarsfull internationalisering.⁷

Övriga synpunkter

I delredovisningen framgår att tidsrymden för uppdraget har varit knapp, vilket SFS tycker är mycket beklagansvärt. Även om det ligger i de säkerhetsrelaterade frågornas natur att det kan krävas en viss skyndsamhet i framtagandet, bör det inte undanta frågan från vikten av att riktlinjerna får grundlig och tillräcklig beredning från början. Detta särskilt eftersom högskolor och universitet inte stått handfallna inför frågorna, exempelvis har SUHF redan tagit fram en sektorsgemensam checklista för ansvarsfull internationalisering.⁸

Elsa Berlin
Vice ordförande
elsa.berlin@sfs.se
070-545 70 45

Amanda Beckman
Politisk sekreterare
amanda.beckman@sfs.se
070-729 44 28

⁶ [Ny skrivelse: Regeringen behöver grundlagsskyddad akademisk frihet](#)

⁷ UHR, Ansvarsfull internationalisering - Delrapportering av ett regeringsuppdrag, 2024:1, s. 101.

⁸ Se [SUHF: Global Responsible Engagement, REC. 2023:4 230411 REVISED](#)